

Το τελετουργικό και ο συμβολισμός των καλάντων «γούρι ή ατυχία;» (Ιωάννης Ρουκούδης, Μουσικός)

/ [Πεμπτούσια](#)

Το τελετουργικό των καλάντων παρέμεινε ως ένα βαθμό το ίδιο από την εποχή δημιουργίας τους μέχρι και σήμερα. Παιδιά σε σημαντικές γιορτές της αρχαίας Ελλάδας περιφέρονταν σε σπίτια τραγουδώντας ευχές για τους κατοίκους των σπιτιών που άνοιγαν την πόρτα του σπιτιού τους, άκουγαν τις ευχές, και έδιναν στο τέλος κάποια αμοιβή, κάποιο αντίδωρο στα παιδιά. Και σήμερα, οι καλαντιστές είναι παιδιά: Το τελετουργικό των καλάντων ξεκινάει με την ερώτηση να τα πούμε; και εφόσον δεχτεί αυτός που ανοίγει την πόρτα, τα παιδιά τραγουδούν τα κάλαντα.

Το τραγούδι ξεκινάει συνήθως με χαιρετισμό, αναγγέλλει στη συνέχεια το γεγονός της επόμενης μέρας (γέννηση του Χριστού, νέος χρόνος, εορτασμός του Άγιου Βασίλη, βάφτιση του Χριστού κτλ.) και τελειώνει όπως και τότε (αρχαιότητα) με ευχές για τους ανθρώπους που το ακούν. Η τελική ευχή μετά το τραγούδι που λένε τα παιδιά είναι 'και του χρόνου', στην οποία ανταπαντούν οι άνθρωποι του σπιτιού και μετά δίνουν φιλοδώρημα (χρήματα σήμερα) στα παιδιά. Εκτός από τις φράσεις έναρξης και λήξης των καλάντων, και μία σειρά από άλλα χαρακτηριστικά σηματοδοτούν ότι πρόκειται για τελετουργία: Το ίδιο το τελετουργικό των καλάντων μαθαίνεται και οργανώνεται άτυπα μέσω της προφορικής παράδοσης. Μόνο ακούγοντας και βλέποντας τα κάλαντα μπορεί κανείς να μάθει να τα λέει.

Συνεπώς, ενώ η επιτέλεση ή το καθαρά μουσικό υλικό μπορεί να έχει αλλάξει, όταν μιλάμε για επαναληψιμότητα δεν αναφερόμαστε απλώς στο χαρακτήρα των τραγουδιών, που μπορεί σε αρκετές περιπτώσεις να στηρίζεται στην επανάληψη, ούτε γίνεται λόγος για την επανάληψη των ίδιων καλάντων. Στην ουσία, η επαναληψιμότητα παραπέμπει στον τελετουργικό χαρακτήρα των καλάντων, σε μια τελετουργικού τύπου λογική που διέπει ακόμα τα κάλαντα, και που ως ένα βαθμό παραμένει ο ίδιος μέσα από την πορεία τόσων αιώνων.

Μπορεί το σημερινό παιδί-καλαντιστής να είναι άλλο', μπορεί να έχει άλλες μουσικές και κοινωνικές αναφορές ή η ζωή του και η καθημερινότητά του να στηρίζονται σε εντελώς διαφορετικές αξίες ή συνήθειες, αλλά το ότι παραμένει παιδί ο καλαντιστής μέχρι και σήμερα δείχνει μια συνάφεια σε σχέση με το εθιμοτυπικό του παρελθόντος. Αυτή η συνάφεια δηλώνεται και από το γεγονός ότι οι άνθρωποι νιώθουν ακόμα την ανάγκη να διατηρήσουν τέτοιου τύπου εθιμοτυπικά, όσο και αν οι ζωές τους ορίζονται από άλλα συμφέροντα ή άλλες συνθήκες.

Η συνάφεια αυτή δηλώνεται επίσης από το γεγονός ότι πάντα υπήρχε η σχέση

μεταξύ ακροατή- καλαντιστή: Όταν αναφερόμαστε στα κάλαντα μιλάμε για μια ομάδα ανθρώπων, ακροατών και εκτελεστών, οι οποίοι μέσα από αυτή την διαδικασία ουσιαστικά εκδηλώνουν ή διατηρούν την εικόνα που έχουν για τις σχέσεις τους, και επιβεβαιώνουν τις μεταξύ τους σχέσεις, τις σχέσεις τους με τον τόπο τους, με τις συνήθειές τους ακόμα και με τη ζωή τους όπως τη φαντάζονται ή την επιθυμούν με τον ερχομό του καινούριου χρόνου.

Το ότι σήμερα πλέον οι καλαντιστές είναι αγόρια και κορίτσια δείχνει ότι έχει ανοίξει το κλειστό σχήμα των αγοριών -καλαντιστών. Το ότι ακόμα και σήμερα θεωρείται 'γρρουσουζιά' το να μην πουν σε κάποιον κάλαντα, ή καλή τύχη το να τα πουν είναι, επίσης, μια αντίληψη που έχει τις απαρχές και τις βάσεις της στο βαθύ παρελθόν.

Αυτός ο συμβολισμός -το να θεωρείται κάτι ως γούρι ή ως ατυχία- είναι ένα φανταστικό κομμάτι που έχουν εντάξει οι άνθρωποι στις σχέσεις τους, και που μέσα από αυτήν την τελετουργία των καλάντων το ενισχύουν. Έτσι λοιπόν, στα κάλαντα γίνονται φανεροί τόσο οι συμβολισμοί όσο και όλα όσα έχουν συνδέσει οι άνθρωποι με τα κάλαντα: Η τύχη για τον καινούριο χρόνο, το καλωσόρισμα του καινούριου χρόνου, η τύχη για τις δουλειές τους. Από την άλλη μεριά, η σχέση ακροατή/θεατή και εκτελεστή υποδηλώνει, όπως προανέφερα, ότι το ίδιο το εθιμοτυπικό εξελίσσεται και αλλάζει, αλλά στη βάση του διατηρείται ως τελετουργία μέχρι και σήμερα.

(απόσπασμα από την πτυχιακή εργασία με θέμα: *»Τα κάλαντα του Δωδεκαημέρου: Οι ρίζες και το περιεχόμενο μιας τελετουργίας σε εξέλιξη»*, Θεσσαλονίκη 2009)